

Salvatges a la panxa d'Europa

L'exposició
"El salvatge europeu"
es pot veure
al Centre de Cultura
Contemporània de
Barcelona fins el proper
23 de maig; després,
viatjarà a València
per allotjar-se a
la Fundació Bancaixa.
Amb ella podem
recórrer la
representació que l'art
(de Goya a Dürer,
de Mantegna
a Buñuel o Picasso)
ha fet d'aquest salvatge
nascut en l'imaginari
d'Europa.

Els són aquí, entre nosaltres. Dins de la imaginació europea hi habiten pràcticament des que el món és món éssers que voregen la normalitat (concepte variable com n'hi ha pocs), i no hi entren. Precisament per delimitar i defensar els valors interns, la cultura europea s'ha inventat un "altre" tan grotesc com li ha calgut, amb un toc d'inquietant intel·ligència, fins i tot: sempre adequat a cada ocasió. "Són personatges híbrids i anormals que barregen en un mateix cos trets humans i atributs bestials. Les seves característiques físiques varien segons les regions i les èpoques, però gairebé sempre estan dotats d'una pell peluda i, de vegades, d'altres trets animals, com ara les potes, la cua o les orelles." Són, continuen explicant els organitzadors de l'exposició "El salvatge europeu" (CCCB-Bancaixa), el rastre de la natura que es filtra dins la compartimentació que curosament edifica la cultura.

Són centaures i bruixes, és clar. Són els homes salvatges que habiten –o habitaven, diuen– les bosquíries més fosques (com ara els simiots, per exemple, aquells éssers peludíssims de dents esmolades que, relata la llegenda, al segle XII van esdevenir plaga al Rosselló). Són dones barbudes i sàtirs i nans. Però també ermitans. Fins i tot hi ha lloc per a algun papa, per a la Dona Pantera. I Salomé. En aquesta mostra, nascuda de les idees de l'antropòleg Roger Bartra i l'escriptora Pilar Pedraza hi són representats pràcticament tots: els monstres creats i alimentats des de la mateixa entranya d'Europa. L'essència d'aquesta exposició la resumia Bartra: "Com a

mexicà, estic acostumat, fins i tot fart, de veure com els europeus visiten el nostre país a la recerca dels salvatges. Ara hem invertit els papers: sóc jo que surto a buscar el salvatge europeu."

Perquè el concepte del salvatge és, precisament, una construcció d'Europa (d'origen grec: no caldria sinó). Inicialment, salvatge era qui romania a prop però fora de la civilitat, de la polis i les seves normes (sense ànim de conquesta, però). En la cultures grega i romana prenia forma de centaure, de cíclop, de faune sempre lúbric, de la nimfa més dolça: éssers ambigus, mig humans i mig alguna altra cosa. Aquestes criatures mítiques van deixar petjada i el seu rastre es pot ben resseguir: l'*homo silvestris* medieval i renaixentista és deutor de les tradicions grecollatines i judeocristianes i forma, a parer de Bartra i Pedraza, comissaris de la mostra, "una humanitat alterna i paral·lela, que no descendeix d'Adam i Eva. No té el seu origen en el pecat original i, per això, els habitants del món salvatge no tenen vergonya, els seus instints sexuals no coneixen fre i van despullats".

Amb el temps, el concepte es pluralitza o es torna a individuar, segons el cas: amb la conquesta del continent americà, són pobles sencers, els que s'encabeixen dins d'aquesta estereotipada categoria que en difumina (o esborra del tot) la humanitat (cosa que sempre ha facilitat l'actuació, ara sí literalment salvatge –brutal–, contra els qui tenen la mala sort de ser atrapats pel clixé); mentre que en els segles del racionalisme utilitarista i de la ciència (XVIII-XIX) retorna a l'individu per escolar-se en la

En el sentit de les agulles del rellotge, un retrat, datat al segle XVI, del príncep Vlad IV de Valàquia (?-1478), 'l'Empalador', que va inspirar el personatge literari de Dracula; 'El papa com a home salvatge', il·lustració de Melchior Lorch per a un text de Martí Luter; 'El Minotaure' (1885), de George Frederic Watts; i una fotografia anònima del rus anomenat Lionel, el famós 'home-llé' que s'exhibia al Circ Barnum a començament de segle XX.

seva consciència: és l'altra cara de la lluna, el Mister Hyde de cadascú, el noble príncep que amaga el vampir empalador.

Com a bon mite amb vocació de supervivència, aquest sap mudar els seus contorns segons com bufi el vent: és violent i descontrolat o dolç i tan amable com el rousseauià "noble salvat-

ge"; és dimoni o du aurèola de sant (són els "salvatges de déu": futurs sants fets salvatges peludes a còpia de penitència i desert); és monstre atemoridor o grotesca atracció de fira; és una dona, tot sovint: la porta que comunica amb les forces descontrolades de la natura pot molt ben ser l'úter femení. "La dona és potencialment salvatge", explica

el corresponent apartat de l'exposició, "des del moment en què no és considerada plenament humana": ella sintetitza en gran mesura l'esquerda per on l'esporuguida autoanomenada civilització sempre tem que se li filtrin les pulsions... salvatges.

Núria Cadenas